

Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики

Віра Дубініна, Українська медична стоматологічна академія

Сучасна філософська герменевтика розглядається як методологічний проект і завершальна фаза розвитку класичної філософії. Здійснено порівняння з іншими теоріями, які претендують на філософську та загальну гуманітарну методологію: семіотику, структуралізм та інші. Особливо важливо для розуміння культурної спадщини та окремих її компонентів. Показано взаємозв'язок філософської герменевтики з філософією мови та теоретичною невизначеністю найважливіших елементів герменевтичного дискурсу.

Це досить проблематично, хоча і більш продуктивно, зв'язок між герменевтикою і метафізикою, взагалі – всіма метафізичними питаннями. Якщо метафізику розуміють як семантичне ядро філософії, що представляє і обробляє всі доступні для людини смисли, то герменевтика, за своєю природою і метою, повинна діяти як функція інтерпретації і пошуку сенсу в самій філософії, у всіх філософських теоріях виняток, що робить герменевтику за визначенням найбільш універсальною філософською методологією.

Це дуже радикально відрізняє герменевтику від скорочень інтерпретації, від надмірного шизентизму, психології, соціології, економізму тощо. Всі спроби прояснити філософські смисли через різні форми людської діяльності, «мириться» з філософією однієї з них не вдалося. Саме герменевтика намагається прояснити філософію через притаманні їй відкриті пошуки істини свого не спокою на досягнутому, його постійного самовідновлення і навіть самозречення.

Розглядаючи сенс, ми повинні так чи інакше враховувати його дві сторони: матеріальну форму – форму мови і мови і розумову – форму людської думки і особистісний сенс. Спроба розглянути семантику лише як матеріальну структуру, яка може діяти об'єктивно, призводить до значного зубожіння та формалізації будь-яких досліджень у цій сфері. Розгляд сенсу переважно з точки зору його внутрішнього, суб'єктивного змісту в свою чергу призводить до значного свавілля герменевтичних інтерпретацій. Залежно від цілей і завдань конкретного дослідження, один з онтологічних компонентів стусе може бути на першому плані, але в кінцевому рахунку, в полі зору будь-якого дослідника, слід зберегти його зовнішню і внутрішню форму.

Людина здатна розуміти лише те, що вона є зараз, і саме в цей момент, але це досить поширена і досить складна ілюзія – створення і розуміння сенсу по відношенню до себе. Ми просто не думаємо над словами і вважаємо, що будь-який досвід або психічний прояв, кожна думка має презумпцію сенсу і розуміння.

Таким чином, філософська герменевтика виступає як продовження розширення європейської метафізики, її традиційних проблем у сфері комплексної, багаторівневої структури сенсу та семантичної діяльності. Царизм сенсу і створення сенсу є визначенням нового бачення онтології, його нового змісту і чутливості герменевтики як загальної філософської методології.

Ключові слова: *герменевтика, розуміння, інтерпретація, мова, смисл, дискурс, методологія*

The horizons of hermeneutic discourse: to the methodological foundations of philosophical hermeneutics

Vira Dubinina, Ukrainian Medical Stomatological Academy

The modern philosophical hermeneutics is considered as a methodological project and the final phase of the development of classical philosophy. Comparison is made with other theories claiming to be philosophical and general humanitarian methodology: semiotics, structuralism, etc. Hermeneutics as a theory of understanding and interpretation is studied in connection with modern requests for the construction of holistic theories representing a holistic world view, which is especially important for understanding cultural heritage and individual its components. The relationship of philosophical hermeneutics with the philosophy of language and the theoretical uncertainty of the most important elements of hermeneutic discourse are shown.

It is rather problematic, although more productive, the connection between hermeneutics and metaphysics, in general – all metaphysical issues. If metaphysics is understood as the semantic core of philosophy representing

and processing all the meanings available to man, then hermeneutics, by its very nature and purpose, must act as a function of interpretation and search of meaning in philosophy itself, in all philosophical theories without exception, which makes hermeneutics by definition the most universal philosophical methodology.

This very radically distinguishes hermeneutics from the reductions of interpretation, from excessive schizentism, psychology, sociology, economism, and others like that. All attempts to clarify the philosophical meanings through various forms of human activity, «to put up» the philosophy of one of them failed. It hermeneutics is trying to clarify philosophy through its inherent open search for the truth of its not rest on the achieved, its constant self-renewal, and even self-denial.

In considering the meaning we must one way or another take into account its two sides - the material form – the form of speech and speech and the mental – the form of human thought and personal meaning. An attempt to consider semantics only as a material structure, which can operate objectively, leads to significant impoverishment and formalization of any research in this area. Consideration of meaning mainly from the point of view of its internal, subjective content in turn leads to a considerable arbitrariness of hermeneutic interpretations. Depending on the goals and objectives of the particular study, one of the ontological components of the cycle may be at the forefront, but ultimately, in the field of view of any researcher, the external and internal form of it should be retained.

Man is capable of understanding only what it is now, and it is precisely at this moment, but it is a fairly widespread and rather complex illusion – the creation and understanding of meaning in relation to oneself. We simply do not think over words and believe that any experience or mental manifestation, every thought has a presumption of meaning and comprehension.

Thus, philosophical hermeneutics acts as a continuing extension of European metaphysics, its traditional problems in the sphere of complex, multilevel structure of meaning and semantic activity. The Tsarism of meaning and creation of meaning is the definition of a new vision of ontology, its new meaning, and the sensibility of hermeneutics as a general philosophical methodology.

Keywords: hermeneutic, understanding, interpretation, language, sens, discourse, methodology

Горизонты герменевтического дискурса: к методологическим основаниям философской герменевтики

Вера Дубинина, Украинская медицинская стоматологическая академия

Современная философская герменевтика рассматривается как методологический проект и завершающий этап развития классической философии. Проводится сравнение с другими теориями, претендующими на роль философской и общегуманитарной методологии: семиотикой, структурализмом и т. д. Герменевтика как теория понимания и интерпретации изучается в связи с современными запросами на построение целостных теорий, представляющих целостное мировоззрение, которое особенно важно для понимания культурного наследия и отдельных его компонентов. Показана связь философской герменевтики с философией языка и теоретической неопределенностью важнейших элементов герменевтического дискурса.

Это довольно проблематичная, хотя и более продуктивная, связь между герменевтикой и метафизикой, в целом – всеми метафизическими проблемами. Если метафизика понимается как семантическое ядро философии, представляющее и обрабатывающее все доступные человеку значения, то герменевтика по самой своей природе и предназначению должна действовать как функция интерпретации и поиска смысла в самой философии, во всех философских теориях без исключения, которое делает герменевтику по определению наиболее универсальной философской методологией.

Это очень радикально отличает герменевтику от редукции интерпретации, от чрезмерного шизентизма, психологии, социологии, экономизма и тому подобного. Все попытки уточнить философские смыслы с помощью различных форм человеческой деятельности, «примириться» с философией одного из них не увенчались успехом. Именно герменевтика пытается прояснить философию через свой внутренний открытый поиск истины о том, что она не опирается на достигнутые, ее постоянное самообновление и даже самоотречение.

Рассматривая значение, мы должны так или иначе принять во внимание две его стороны: материальную форму – форму речи и речи и ментальную – форму человеческой мысли и личного значения. Попытка рассмотреть семантику только как материальную структуру, которая может действовать объ-

ективно, приводить до значительного обнищення і формалізації будь-яких досліджень в цій області. Розгляд значення в основному з точки зору його внутрішнього, суб'єктивного змісту, в свою чергу, приводить до значительної произвольності герменевтичних інтерпретацій. В залежності від цілей і завдань конкретного дослідження, один з онтологічних компонентів стусе може бути на передньому краї, але в кінцевому підсумку, в полі зору будь-якого дослідника, його зовнішня і внутрішня форма повинна бути збережена.

Людина здатна зрозуміти тільки те, що вона є зараз, і це саме в цей момент, але це досить поширена і досить складна ілюзія – створення і розуміння значення по відношенню до себе. Ми просто не думаємо про слова і вважаємо, що будь-який досвід або інтелектуальне виявлення, кожна думка має презумпцію значення і розуміння.

Таким чином, філософська герменевтика виступає як продовжується розширення європейської метафізики, її традиційних проблем в сфері складної, багаторівневої структури значення і смислової діяльності. Цілісність значення і створення значення – це визначення нового бачення онтології, її нового значення і чутливості герменевтики як загальної філософської методології.

Ключові слова: герменевтика, розуміння, інтерпретація, мова, значення, дискурс, методологія

Герменевтичний дискурс, якщо розглядати його у повному обсязі так, як він планувався у працях засновників, ставить перед сучасним дослідником багато теоретичних, загальнокультурних, лінгвістичних і методологічних питань. Саме визначення поняття «інтерпретація», «розуміння», «смісл» викликає певні труднощі з причини перенавантаження цих понять змістом, як в історико-культурній ретроспективі, так і з точки зору сучасного наукового і навіть побутового дискурсу.

В цьому сенсі герменевтика не є чимось особливим на відміну від інших спроб створити більш загальну філософську методологію, пояснювальну схему або систему дискурсу. Серед подібних проектів слід відзначити структуралізм, семіотику, психоаналітичні теорії, марксистську діалектику, деконструкцію тощо. В них також демонструється тенденція до узагальнення історико-культурного матеріалу, претензія на доведеність та інтуїтивну достовірність, але всі ці спроби побудувати універсальну методологію виявилися лише частковим вирішенням питання про метод і навіть в якійсь мірі – лише ілюзією методу.

Завданням даної статті є доведення того, що сучасна філософська герменевтика у якості методологічного проекту є завершальною фазою розвитку класичної європейської філософії. Тобто герменевтика не є рядоположною іншим методологічним проектам (структуралізм, семіотика, психоаналіз), але охоплює їх проблематику як найбільш універсальний, найбільш узагальнюючий дискурс.

Універсальна роль філософської герменевтики неодноразово підкреслювалася її творцями: Ф. Астом [10], Ф. Шлейєрмахером [8], В. Дільтеєм [4; 5], Х. Штейнталем [18], М. Гайдеггером

[15; 16], Х.-Г. Гадамером [1; 11-14]. На думку цих мислителів, філософська герменевтика обговорює загальну проблематику розуміння. Традиційна герменевтика насамперед була «мистецтвом розуміння», яке було зайнято інтерпретацією текстів. Ф. Шлейєрмахер зробив вирішальний для сучасної філософії поворот до герменевтики, коли він поставив питання про загальні умови можливості розуміння. Потім Вільгельм Дільтей, розвиваючи свою теорію розуміння культурних виразів життя, по-філософськи ґрунтовно розвинув сам проект. Для Х.-Г. Гадамера герменевтика має справу в першу чергу не з методами гуманітарних наук, а з універсальними моделями розуміння і інтерпретації. Універсальність відноситься до кола об'єктів розуміння, до культури як цілого, організованої на підґрунті мови, і тільки потім у якості методології. Загальний нарис історії філософської герменевтики і предметного кола її ідей наводить Е. Тіселтон [7]. Також є доволі важливою з точки зору феноменолого-герменевтичного аналізу робота Г. Шпета «Герменевтика і її проблеми» [9].

Х.-Г. Гадамер підкреслює, що проблеми герменевтики початково розвивалися теологією і юриспруденцією, а потім – історичними науками. Але вже німецькі романтики прийшли до думки про те, що розуміння (Verstehen) і інтерпретація, як це було сформульовано у В. Дільтея, мають відношення не тільки до письмово фіксованих виразами життя, але зачіпають і загальну співвіднесеність людей один з одним і зі світом. Це проявилось і у вживаних термінах, наприклад, в слові «Verständnis» – розуміння. У німецькій мові саме слово «Verstehen» означає в тому числі «мати щодо чого-небудь згоду». Таким чином,

можливість розуміння є основне оснащення людини, яка бере на себе основний тягар його спільного життя з іншими людьми, особливо на шляху, що веде через мову і взаємність розмови. Тому, на думку філософа, універсальність домагань герменевтики стоїть поза будь-якими сумнівами. З іншого боку, «мовність» (обтяжений мовою, заглибленість в мову) події розуміння, яка розігрується між людьми, означає і майже непереборну перешкоду, на яку вперше звернули увагу німецькі романтики і оцінили її спочатку позитивно. Можна сформулювати її одним реченням: «Individuum est ineffabile» (індивід невимовний) [13, с. 24-25].

В даний час герменевтика представлена трьома відносно самостійними гілками або областями дискурсу. Дана дисципліна ще у своїх витоків позиціонувалася не тільки як загальна теорія розуміння і інтерпретації, а і як певна методологія, яка здатна висвітлити фундаментальні проблеми гуманітарної науки, розробити універсальний інструментарій, що має високу евристичну цінність. Ці два підходи до розуміння герменевтики (тобто як загальної теорії та методології) дуже швидко були доповнені третім напрямком – окремими герменевтичними дослідженнями, що проводилися у царині гуманітарного знання. Тематика інтерпретації і розуміння, принципи побудови схем інтерпретації виявилися затребувані в лінгвістиці, дослідженнях культури, в історії, літературознавстві, в різноманітних прикордонних дисциплінах, що пов'язують психоаналіз, соціальну антропологію, логіку і філологію, структуралістські теорії і когнітивізм.

Саме ці дослідження виявилися досить життєздатними, а також набули певної популярності. У той же час, те, з чого герменевтика почалася як філософська дисципліна залишилося у стані невизначеності, уявлення про розуміння і його обрії так і не вийшло за рамки загальних положень і з часом перетворилося на ще одне коло розвитку метафізики.

Зараз як ніколи актуальні слова Ф. Шлейєрмахера, сказані ним про герменевтику: «Герменевтика як мистецтво розуміння ще не існує в загальній формі, але тільки як безліч спеціальних герменевтик» [8, с. 41]. Можна сказати, що філософська герменевтика в даний час зберігається лише тому, що є не одна подібна теорія з чітко окресленою предметною областю, але є численні герменевтичні студії, з більш-менш зрозумілими завданнями, кожна з яких прагне досліджувати проблему розуміння з точки зору певної

філософської позиції. Так, наприклад, вже давно у якості специфічної герменевтичної теорії розглядається психоаналіз, численні дослідники підкреслюють часто ледь помітну схожість цих методів, точкою перетину яких виступає дослідження сліду. Ситуація діалогу, що виникає між психоаналітиком і аналізатом дуже нагадує герменевтичний дискурс, коли інтерпретатор намагається віднайти смисл, що приховується у деякому культурному продукті.

Таке співставлення філософської герменевтики і психоаналізу не витримує критики, оскільки ці дві дослідницьких процедури розташовані по різні боки кола розуміння або ж виступають з зовсім різних методологічних позицій. Хоча дослідження різниці або співпадіння цих методів – завдання окремої статті, зауважимо, що психоаналіз, що може бути розглянутий як увесь психоаналітичний рух, є більш-менш добре завуальованою редукціоністською методологією, головна мета якої звести різноманітні прояви психічної діяльності людини до декількох ключових тем, які постійно обертаються довкола інстинктів. Самі психоаналітичні техніки виступають у якості специфічної машини інтерпретації, що обертає за обертом направляє аналізанта по замкнутому колу інтерпретації, домагаючись якогось стандартного, заздалегідь передбачуваного результату. Це машина, що редукує і спрощує смисли, що є по суті закритою системою і таким чином діаметрально протилежною цілям і завданням герменевтики. Остання виступає в якості відкритої дискурсивної системи, механізму, який розгортає сенс, мережею, що уловлює тонкі ноематичні зв'язки, що конгеніальні тетичній структурі свідомості.

Все вищесказане ще більшою мірою може бути віднесено також до інших редукційних схем інтерпретації, які представлені структуралізмом і семіотикою, які за визначенням орієнтовані на пошук інваріантних структур і знакових комплексів, що будують спрощені схеми інтерпретації складних смислових феноменів. Зараз не йдеться про недоліки чи можливості кожного з указаних методів, але лише про те, що кожна методологія має своє поле інтерпретації і свій специфічний дискурс, зумовлений колом завдань і особливостями виникнення кожної теоретичної позиції.

Герменевтична методологія і сам герменевтичний дискурс за визначенням унікає будь-яких форм редукціонізму і в цій якості є прямим

продовженням і логічним розвитком кола ідей класичної західно-європейської метафізики. Ще за античних часів.

Загальній герменевтиці важко вказати її місце, практично з тієї ж причини, по якій важко вказати місце самій філософії в системі людського знання. Спеціальні ж герменевтики і за своєю суттю, і за своїм дискурсом є тільки сума коментарів і не задовольняють жодній науковій вимозі, тобто по суті не відповідають цілі, заради якої були створені.

Які основні претензії до філософської герменевтики з позиції прихильників строгого наукового дискурсу? Перш за все це невизначеність, розмитість базових понять герменевтики: смислу, розуміння, інтерпретації та ін. Частково це пов'язано з дійсно складною і суперечливою природою зазначених понять. Будь-яка спроба дати чітке й однозначне їх визначення виявляє якийсь непереборний смисловий залишок, що не підлягає визначенню і випадає за рамки точних дефініцій. У свою чергу, спроби сформулювати найбільш загальне (філософське) визначення смислу страждають характерною для філософського дискурсу надмірністю і, як наслідок, відсутністю будь-якого прикладного значення. Тут слід зазначити, що герменевтика завжди прагнула використати паралелі і аналогії з філологією, хоча б для надання видимості більш суворого дискурсу своїм побудовам. На жаль, ці спроби, навіть незважаючи на їх дотепність, залишаються досить зовнішніми і довільними по відношенню до суті справи. Як приклад можна вказати на теорію Г. Аста, в якій герменевтика виступає як продовження граматики і філологічної критики. [10].

Ще більш проблемним, хоча і більш продуктивним, є зв'язок герменевтики і метафізики, взагалі – всією метафізичною проблематикою. Якщо метафізика розуміється як семантичне ядро філософії, що представляє і переробляє всі доступні для людини смисли, то герменевтика по своїй суті і за своїм призначенням повинна виконувати функцію інтерпретації і пошуку сенсу в самій філософії, в усіх без винятку філософських теоріях, що робить герменевтику за визначенням найбільш універсальною філософською методологією.

Саме це досить радикально відрізняє герменевтику від редукціоністських схем інтерпретації, від зайвого сциєнтизму, психологізму, соціологізму, економізму тощо. Всі спроби прояснити філософські смисли через різноманітні форми людської діяльності, «підшити» філософію до

однієї з них потерпіли невдачу. Саме герменевтика намагається прояснити філософію через притаманний їй відкритий пошук істини її не задоволеність на досягнутому, її постійне самовідновлення і навіть самозаперечення.

Сенс, що прагне віднайти герменевтика, тут не відноситься тільки до природи або тільки до людської активності, до діяльності уяви, хоча ми можемо говорити про істину природних речей самих по собі, особливо там, де мова йде про живу природу. Описуючи цей підхід, слід зазначити, що сенс тут зустрічаються принаймні в чотирьох основних позиціях, переходячи від природних до суто ментальних і культурних форм. Також і в структурі самого смислу можна виділити постійно присутній бінарзм, який, власне, і заважає створити повноцінну і адекватну очікуванням загальну теорію герменевтики. Сьогодні подібні теорії є можливі лише в загальному вигляді, а також в локальних дослідженнях, кожне з яких створює свій вид герменевтичного дискурсу, виходячи із специфіки матеріалу з яким має справу. У якості прикладу можна вказати на бездоганний аналіз етики Платона, проведений Х.-Г. Гадамером. [14].

Можливо, зазначена подвійність – це найбільш очевидна і стара проблема, з якою стикається герменевтика на всіх етапах свого розвитку, проблема, витoki якої можна виявити ще в античній науці і філософії. Тут можна з упевненістю вказати на традицію платонівської Академії і на школу стоїків.

Платон звертає увагу на присутність ідеального початку у будь-якої речі, що і є смисловою координатою феномену. Таким чином, кожна річ має власну ідеальну історію. Окрім самого предмету, його відображення в слові і того, що мислиться в ньому, ще чітко вгадується також і четвертий, власне платонічний, компонент – об'єктивно існуюча ідея, нематеріальна частина слова, яка втілюється як у його матеріальному тілі, так і в розумінні і використанні слова його носієм – людиною. Початкова проста і природна дуальна схема: річ – слово значно ускладнюється.

У платонізмі річ має існування лише тому, що втілює собою ідею; думка також істинна не сама по собі і не тому, що ковзає по поверхні речі, сприймаючи її зовнішню форму або маніпулюючи з нею, але тому, що прозирає ідею, завдяки якій річ має своє буття. Тому і сенси, якими оперує людина, лише остільки пов'язані з річчю, оскільки їх значення і сенс, вказуючи на річ, висловлюють її ідею. Наслідуючи цю традицію,

стойкі теж розробили власну модель смислоутворення, що включає в себе три компоненти, які нерозривно пов'язані: те, що позначається, що позначає і реальний предмет (τὸ σημαίνόμενον καὶ τὸ σημαῖνον καὶ τὸ τυγχάνον). Тим, що позначає, як правило, буває слово; саме значення – та смислова предметність, що виявляється в слові, яку ми сприймаємо як сталу в нашій свідомості. Нарешті, реальний предмет – це зовнішній об'єкт. З трьох перерахованих елементів у стойків два тілесні – слово і реальний предмет, а один бестелесний – це певна условна смислова предметність, або стоїчний лектон.

Тут сенс і думка не просто долучаються до ідеї, але самі створюють і слово, і лектон, які виступають двома формами смислової трансформації. З цієї позиції ми оточуємо себе не стільки словами, скільки смислами, які і складають умовний, ідеальний шар нашої культури і основу гуманітарного знання. Тому нам потрібна така герменевтична позиція, яку можливо налаштувати на пошук будь-яких сенсів у їх багатомірному зв'язку: із словом і самою словесною організацією нашої культури, з одного боку; і з ментальністю носія мови, з другого.

Не підлягає сумніву той факт, що при розгляді сенсу ми повинні так чи інакше враховувати дві його сторони – матеріальну форму – форму слова і мови і ментальну – форму людської думки і особистісного змісту. Спроба розглядати смисл тільки як матеріальну структуру, якою можливо об'єктивно оперувати, призводить до значного збіднення і формалізації будь-якого дослідження в даній області. Розгляд смислу переважно з точки зору його внутрішнього, суб'єктивного змісту в свою чергу призводить до значної довільності герменевтичних трактувань. Залежно від цілей і завдань конкретного дослідження на перший план може виступати одна з онтологічних складових стусе, але в кінцевому підсумку в поле зору будь-якого дослідника повинні утримуватися і зовнішня і внутрішня його форма.

Особливого значення у зв'язку з цим набувають класичні поняття і водночас процедури герменевтики – інтерпретація, тлумачення і розуміння.

Людина спроможна розуміти лише те, чим вона є зараз, причому саме в кожен даний момент, але і це є доволі поширена і доволі складна ілюзія – створення і розуміння сенсу відносно самого себе. Ми просто не замислюємось над словами і вважаємо, що будь-яке

переживання або ментальний прояв, будь-яка думка мають презумпцію сенсу і осмислення.

Як показує досвід феноменологічної інтерпретації, спочатку у Е. Гуссерля, потім у М. Гайдеггера в його аналізі Dasein людина має тільки смутний, непевний досвід буття самої себе і без використання особливих форм саме герменевтичного дискурсу не спроможна віднайти свій справжній сенс. З точки зору Е. Гуссерля, ми перебуваємо у так званому «життєвому світі» (Lebenswelt), який складається з суми безпосередніх даностей, які задають форми орієнтації і поведінки [3]. Подібні очевидні феномени є первинним в логічному плані шаром будь-якої свідомості, вони виступають базисом, умовою можливості свідомого прийняття індивідом теоретичних установок. Дані можливості збігаються з цариною загальновідомих уявлень, що мають характер світоглядних автоматизмів, неусвідомлюваних витоків смислоутворення.

Кожна людина дійсно відчуває труднощі, коли хоче піддати феноменологічній рефлексії весь цей феноменальний ряд. У той же час це її особисті стани, що притаманні тільки їй, і тільки вона може бути експертом в їх інтерпретації. Але ця первинна інтерпретація не буває досить чіткою, вона потребує додаткових механізмів, послідовного проведення всіх етапів феноменологічної редукції для того, щоб віднайти смисл, як певний результат, а не починати з нього, як з надійного феноменологічного джерела. Якщо б люди так просто могли б казати, що їм відомо і миттєво, без зайвих зусиль знаходили сенс у своїх безпосередніх переживаннях, сама розмова про необхідність герменевтики була б зайвою.

Ми зможемо втратити цю необхідність, тільки якщо втрачаємо свою індивідуальність. Власне, це присутнє в світовій культурі, наприклад, в буддизмі, де немає приводу замислюватися, а чи схоже моє особисте просвітлення на просвітлення Будди або воно чимось відрізняється, може він був більш просвітлений, а моє просвітлення несправжнє, фальшиве. Тут будь-яка індивідуальність – фікція, міф – точка зору доволі популярна у сучасній культурі. Але ми взагалі не схильні використовувати слово «міф», яке в останні роки перетворилося на безглуздя і стало замінювати словосполучення «все, що завгодно». До того ж ніхто з любителів використовувати це слово так і не пояснив, у чому, власне, полягає мі-

фологічність моїх переживань, моєї свідомості або математики, наприклад. Взагалі кажучи, далеко не кожна абстракція, ідеалізація або просто вигадка може бути міфом. Я думаю, що міф – це не феномен, на який можна вказати пальцем, скоріше це – функція, притаманна деяким феноменам при певних обставинах. Наприклад, грецькі міфи були ними в Стародавній Греції, але зараз вони цієї функції не виконують і, строго кажучи, не є міфами. Для більшості людей – це просто іноді кумедні, а іноді нудні історії, в кращому випадку з якимось етичним або історичної підґрунтям. Можливо також, що як і мова, міф не може бути суто індивідуальним, особистим, тобто я звичайно можу придумати щось, що нагадує мову, можу робити нею свої записи або навіть почати нею думати, але це завжди буде чимось недостатнім.

Так само і з міфом. Будь-які вигадки і фантазії, як би сама людина в них не вірила, залишаються всього лише нюансами моєї власної психіки. У кожної людини багато абсолютно неймовірних фантазій (особливо в так званих змінених станах свідомості), давно оформлених в якусь систему, але ясно видно різницю між ними і міфом, як функцією соціальних і культурних дискурсів. Навіть особистість, яка не може терпіти будь-якої спільноти, соціальності, все ж не є автономною і не може створити свою власну, в-собі-і-для-себе культуру, міфології, мови. В людській культурі в цілому є дещо мурашине, ми – або робочі мурахи культури, або її солдати, але ніхто, навіть Платон або У. Шекспір не є виробниками. Інакше кажучи, мова, міф, культура як такі не мають творця – народ не створює своєї міфології, він виникає разом з нею.

Принципово недостатньо спиратися на буденне розуміння герменевтики для того, щоб мати змогу інтерпретувати міфологію, або те, що може виконувати функції міфу. Міф функціонує не тільки у сфері поезії, або у будь-якому різновиді соціального дискурсу. Принциповим для розуміння міфу є те, що останній функціонує тільки, або майже виключно в системі табу.

На відміну від Е. Гуссерля, М. Гайдеггер має своє бачення до-феноменологічного або «до-герменевтичного» суб'єкту.

М. Гайдеггеру в його онтології важливо протиставити поняття Dasein поняттю суб'єкта

в новоевропейському сенсі, оскільки Dasein в своєму онтологічному визначенні – чи не мисляча субстанція, це тільки буттєва передумова суб'єктності. Філософ вказує, що ось-буття (Dasein) розуміє якимось чином і з якоюсь явністю в своєму бутті. Цьому суццю властиво, що з його буттям і через нього це буття йому самому відкрито. Зрозумілість буття сама є буттєва визначеність ось-буття.

Тобто, умови та інтелектуальний зміст існування Dasein включає в себе онтологію, або поняття буття як такого. І це онтологічне мислення самого себе не досягнуто в досвіді існування, але присутнє спочатку, в готовому вигляді, як спадок: «Ось-буття (Dasein) у всякому своєму способі бути, а тому також з належить йому буттєвої тямущістю, вросло в успадковане тлумачення ось-буття і виросло в ньому. З нього воно розуміє себе найближчим чином і в відомій сфері постійно. Ця тямущість розмикає можливості його буття і управляє ними. Своє йому – і це значить завжди його «покоління» - минуле годі було за ось-буттям, але йде завжди вже вперед його» [15, с. 45].

Цими словами М. Гайдеггер, слідом за Е. Гуссерлем, рішуче пориває з просвітницькою концепцією свідомості у вигляді чистої таблички (tabula rasa). Будь-яка свідомість завжди історична, обумовлена минулим. У цьому положенні можна углядіти просування картезієва «мислю» (cogito) у бік І. Канта. В тому сенсі, що спосіб мислення, і організація щойності мислення, як різноманіття місць мислимих речей, містять в собі апіорі та вкорінені в минулому. Ці апіорі, за словами М. Гайдеггера, «відчиняють можливості» мислення і дають йому напрямки і способи руху.

М. Гайдеггер вперше відтворює те, що М. Фуко пізніше називає «герменевтикою суб'єкту». Він розуміє взаємозв'язок онтологічної і герменевтичної проблематики, пунктом перетину яких виступає поняття Dasein. М. Гайдеггер установлює необхідність герменевтики для розуміння самої суті людського буття і суті філософського дискурсу. Саме Хайдеггер завершує теоретичну роботу, яка була зроблена протягом XIX–XX ст. і зробила можливим формування базових концептів філософської герменевтики. Його відкриття полягає в тому, що герменевтична позиція природно вбудована в структуру Dasein і його

подальші специфікації і віднаходження. Даний підхід робить філософську герменевтику фундаментальною онтологічною теорією. Саме в цьому полягають принципи відмінності герменевтики від інших методологічних підходів.

Таким чином, філософська герменевтика виступає як чинне продовження розвитку євро-

пейської метафізики, її традиційних проблем у сферу складної, багаторівневої структури смислу і смислової діяльності. Царина смислоїснування і смислопородження є за визначення новим баченням онтології, новим її змістом і сенсом існування герменевтики як загальної філософської методології.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / Х.-Г. Гадамер. – М.: Прогресс, 1988. – 704 с.
2. Гумбольдт В. фон. Характер языка и характер народа / В. фон Гумбольдт // Язык и философия культуры. – М.: Прогресс, 1985. – С. 370-381.
3. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии / Э. Гуссерль. – М.: Дом интеллектуальной книги, 1999. – 336 с.
4. Дильтей В. Собр. соч. В 6 т. / В. Дильтей. – М.: Дом интеллектуальной книги, 2000. – Т. I. – Введение в науки о духе. – 768 с.
5. Дильтей В. Собр. соч. В 6 т. / В. Дильтей. – М.: Дом интелект. книги, 2001. – Т. IV. – Герменевтика и теория литературы. – 536 с.
6. Марти А. Об отношении грамматики и логики / А. Марти // Логос. – 2004. – № 1. – С. 138-168.
7. Тисельтон Э. Герменевтика / Э. Тисельтон. – Черкассы: Коллоквиум, 2011. – 430 с.
8. Шлейермахер Ф. Герменевтика / Ф. Шлейермахер. – СПб.: Европейский Дом, 2004. – 242 с.
9. Шпет Г. Г. Герменевтика и ее проблемы / Г. Г. Шпет // Мысль и слово. Избранные труды. – М.: РОССПЭН, 2005. – С. 248-469.
10. Ast G.W.F. Grundlinien der Grammatik, Hermeneutik und Kritik. Landshut, 1808. – 228 s.
11. Gadamer H. G. Kleine Schriften, Bd. 4. / H. G. Gadamer. – Tübingen, 1977. – S. 256-261.
12. Gadamer H.-G. Gesammelte Werke. Bd. 1. / H. G. Gadamer // Hermeneutik I. – Wahrheit und Methode. – Tübingen, 1990. – 494 s.
13. Gadamer H.-G. Text und Interpretation / H. G. Gadamer // Deutsche-Französische Debatte mit Beiträgen von J. Derrida, Ph. Forget, M. Frank, H.-G. Gadamer, J. Greisch und F. Laruelle. – München 1984. – S. 24-55.
14. Gadamer H.-G. Gesammelte Werke. Bd. 7 / H. G. Gadamer // Plato im Dialog. – Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1991. – 445 s.
15. Heidegger M. Sein und Zeit. Neunzehnte Auflage / M. Heidegger. – Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 2006. – 445 s.
16. Heidegger M. Platons Lehre von der Wahrheit / M. Heidegger. – Frankfurt am Main, Vittorio Klostermann, 1967.
17. Marty A. Untersuchungen zur Grundlegung der allgemeinen Grammatik und Sprachphilosophie / A. Marty. – Prague, 1908, – 345 s.
18. Steinthal H. Abriss der Sprachwissenschaft. Vol. I: Einleitung in die Psychologie und Sprachwissenschaft) / H. Steinthal. – Berlin, 1871. – 362 s.

REFERENCES

1. Gadamer, H.-G. (1988). *Istina i metod: Osnovy filosofskoy germenevtiki [Truth and Method: Basics of Philosophical Hermeneutics]*. Moscow: Progress [in Russian].
2. Gumboldt, V. fon. (1985). *Harakter yazyka i harakter naroda [The nature of the language and the nature of the people]*. *Yazyk i filosofiya kulturyi*. Moscow: Progress [in Russian].
3. Gusserl, E. (1999). *Idei k chistoy fenomenologii i fenomenologicheskoy filosofii [Ideas to pure phenomenology and phenomenological philosophy]*. Moscow: Dom intellektualnoy knigi [in Russian].
4. Diltey, V. (2000). *Sobr. soch. V 6 t. [Collected works]*. (Vol. 1). Moscow: Dom intellektualnoy knigi.
5. Diltey, V. (2001). *Sobr. soch. V 6 t. [Collected works]*. (Vol. IV). Moscow: Dom intellekt. knigi [in Russian].
6. Marti, A. (2004). *Ob otnoshenii grammatiki i logiki [On the relation of grammar and logic]*. *Logos, 1*, 138-168.
7. Tiselton, E. (2011). *Germenevtika [Hermeneutics]*. Cherkassy: Kollokvium [in Russian].
8. Shleyermaher, F. (2004). *Germenevtika [Hermeneutics]*. Saint Petersburg: Evropeyskiy Dom [in Russian].
9. Shpet, G.G. (2005). *Germenevtika i ee problemy [Hermeneutics and its problems]*. *Myisl i slovo. Izbrannyye trudyi*. Moscow: ROSSPEN [in Russian].
10. Ast G.W.F. *Grundlinien der Grammatik, Hermeneutik und Kritik*. (1808). Landshut.
11. Gadamer, H.-G. (1977). *Kleine Schriften*, Bd. 4. Tübingen.

12. Gadamer, H.-G. (1990). Gesammelte Werke. Bd. 1. *Hermeneutik I. Wahrheit und Methode*. Tübingen.
13. Gadamer, H.-G. (1984). Text und Interpretation. *Deutsche-Französische Debatte mit Beiträgen von J. Derrida, Ph. Forget, M. Frank, H.-G. Gadamer, J. Greisch und F. Laruelle*. München: Hrsg. Philippe Forget. Wilhelm Fink Verlag.
14. Gadamer, H.-G. (1991). Gesammelte Werke. Bd. 7. *Plato im Dialog*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck).
15. Heidegger, M. (2006). *Sein und Zeit. Neunzehnte Auflage*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
16. Heidegger, M. (1967). *Platons Lehre von der Wahrheit*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
17. Marty, A. (1908). *Untersuchungen zur Grundlegung der allgemeinen Grammatik und Sprachphilosophie*. Prague.
18. Steintal, H. (1871). *Abriss der Sprachwissenschaft. Vol. I: Einleitung in die Psychologie und Sprachwissenschaft*. Berlin.

Віра Олександрівна Дубініна

Кандидат філософських наук, доцент
Українська медична стоматологічна академія
36011, м. Полтава, вул. Шевченка, 23

Vira Dubinina

Ph.D. in philosophy, Assoc.Prof.
Ukrainian Medical Stomatological Academy
23, Shevchenko str, Poltava, 36011, Ukraine

Email: vera.dubinina777@gmail.com

Цитування: Дубініна В. О. Обрії герменевтичного дискурсу: до методологічних засад філософської герменевтики / В. О. Дубініна // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2019. – Т. 22. – № 5. – С. 57-65.

Citation: Zubarieva, O.I. (2019). Obrii hermenevtychnoho dyskursu: do metodolohichnykh zasad filosofskoi hermenevtyky [The horizons of hermeneutic discourse: to the methodological foundations of philosophical hermeneutics]. *Scientific and theoretical almanac «Grani», 22 (5), 57-65.*

Стаття надійшла / Article arrived: 12.04.2019

Схвалено до друку / Accepted: 15.05.2019